

י"ב אייר תשס"ט
06 מאי 2009

תביעת החזר השקעה שכשלה

פסק דין תיק 69065

הרכב בית הדין

אב"ד – הרב שלמה אישון
הרב – אהרן כ"ץ
הרב – איתן זן-בר

הרקע העובדתי:

בחודש אוגוסט 2007 פנה התובע לנתבע מתוך ענין להשקיע באמצעותו כספים אשר יניבו עבורו רווחים. בפגישות שנערכו בין הצדדים התרשם התובע מהרווחים הצפויים לו מהשקעה זו אם כי נאמר לו במפורש כי ישנם גם סיכונים בהשקעה מעין זו. בתאריך 10.08.07 נחתם חוזה בין הצדדים (נספח 1) לפיו יפקיד התובע \$5000 בחברה עבורה עובד הנתבע כאשר התובע יהיה רשאי למשוך את כספו בכל עת ואילו הנתבע יוכל לנהל את הכספים לפי שיקול דעתו. החוזה עוסק רבות בסיכוי להרויח ובאופן חלוקת הרווחים אם כי מוזכר במפורש כי בהשקעה זו קיים סיכון ואף הוזהר התובע שלא להשקיע את כל כספו בהשקעה זו. ביום 27.08.07 הפקיד התובע את כספו בקרן. ב-17.09.07 התחיל הנתבע לעשות פעולות בכספו של התובע. בעקבות פעולותיו של הנתבע בימים הראשונים הסכום עלה באופן ניכר אך מאז ירד עד שהגיע לסך של \$36 (כמפורט בנספח 2). הצדדים חלוקים בשאלה עד כמה הודגש ענין הסיכון שבהשקעה. לדברי התובע ענין זה נאמר אך הוצנע ואילו לדברי התובע הענין נאמר באופן גלוי וברור. לטענת התובע אינו טוען לרשלנות מצדו של הנתבע אך מכיוון שלא הובהרה לו מידת הסיכון טוען לביטול העסקה ודורש את כספו בסך \$5000 בחזרה. בנוסף תובע התובע 200 ש"ח שניתנו כדמי פתיחת תיק.

פסק הדין

נראה בעינינו שאין לחייב את הנתבע מהטעמים דלהלן:
יש לדון בשלושה צדדים: מצד רשלנות, מצד אי הבנת משמעות החוזה ומצד דינא דמלכותא

האם היישינן לרשלנות ?

לכאורה יש לבדוק מהי מידת האחריות של הנתבע כלפי כספיו של התובע, תיק ההשקעות היה בידיו של התובע, אמנם ניתן לנתבע ייפוי כוח לנהל את תיק ההשקעות כראות עיניו המקצועיות.

דומה דבר זה לאומן שעושה מלאכתו בבית בעל הבית ובודאי כאשר הזיק בידיו ממש חייב. אך יש לברר מה מידת אחריותו כשגרם לנזק בעקיפין, כגון בהשקעות בנטילת סיכון מופרז. בפתחי תשובה על סימן נ"ה הובאה מחלוקת האם דין שומר שונה מדין מזיק רגיל בחיובי גרמא: לדעת החתם סופר שומר חייב אפילו בגרמא רחוקה, ואילו ברמ"א נראה שדינו ככל מזיק.

ומשבעה טעמים אין לחייב את הנתבע בגין ניהול רשלני :

1- היות ובנידון דידן נחתם בחוזה "שלא תהיה למשקיע כל טענה בהקשר לניהול השוטף", הרי סבר וקיבל.

2- מבירור שערך בית הדין אצל משקיעים מנוסים בבורסת המט"ח, נראה שנהג כמנהג הסוחרים וכן מנהג כל הסוחרים להיעזר במינוף היינו ערבויות על סכומים גדולים פי עשרה ופי מאה.

3- מעל הכל הצהיר התובע בפני בית הדין שאין לו כל טענה או טרוניה על אופן ניהול התיק שהיה נראה בעיניו במסגרת הסביר, אלא הדגיש התובע את מצג השווא לטענתו ואי הבהרת גודל הסיכון בתיק השקעות מסוג זה.

4- בניגוד לנכתב בסעיף 21 בכתב התביעה הודה התובע בבית הדין שלא קיבל הבטחה מפורשת מהנתבע לתשואה כלשהי.

5- בסעיף 20 לכתב התביעה טען התובע כי הנתבע פעל בחוסר תום לב כשטען שהוא מסוגל להפיק תשואה שנתית של 50%. בבית הדין לא הוכיח התובע שהנתבע אכן טען כך ומכל מקום אף אם היה מוכיח זאת אין זה בגדר מצג שווא, משום שבתחילת הדרך אכן עלה ערך התיק בתוך ימים ספורים בשיעור של 10%, מה שמהווה תשואה שנתית של למעלה מ-50%.

6- התובע לא הוכיח כי ההשקעה היתה בניגוד להוראותיו והנחיותיו, כפי שטען בכתב התביעה, סעיף 22. נהפוך הוא התובע טען כי רכש אמון מלא לנתבע ומתוך כך מסתבר שנתן לו יד חופשית לפעולה, וכדלקמן.

7- טענתו של התובע בסעיף 23 כי לא היתה לו אפשרות להתערב בעסקאות, הוכחה כלא נכונה, לתובע היתה אפשרות למשוך את כספו בכל עת ובאופן מיידי.

העולה שאין לחייב את הנתבע מדין רשלנות, מאי קיום הנחיות התובע או מאי הסכמת התובע לפעילות הנתבע.

האם ניתן לטעון לאי הבנת החוזה?

א. בהסכם שנחתם בין הצדדים נכתב בסעיפים 4-5:
4 – צד ב' קיבל הסבר מצד א' על הסיכוי/סיכון בהשקעת מט"ח, וכמו כן הומלץ לו שלא להשקיע יותר מ-40% מכספו במט"ח.
5 – צד ב' מבין כי כרמת הסיכון, ניתן להרוויח במט"ח גם עשרות אחוזים ויותר במשך השנה, ולכן לא תהיה לו כל טענה מצידו בהקשר לניהול השוטף כנגד צד א'.
לשון החוזה כשמעיינים בה שפיר מורה שגודל הסיכון הוא כגודל הסיכוי, המשמעות היא שניתן להרוויח באופן דרמטי ומשמעותי ובה במידה להפסיד את מלא התיק וכן טען התובע בפני בית הדין שכעת שהוא מעיין בחוזה נראה שניתן להבין כן מלשונו, נראה שזו כוונתו. אומנם בעת החתימה לא העלה בדעתו עד היכן הדברים יכולים להגיע, והפסד של כל תיק ההשקעות לא עלה מעולם בשיחות שביניהם וגם לא הוברר כראוי בחוזה או בכל אופן אחר.

והנה פסק שו"ע חו"מ סימן ס"א, סעיף יג' "מי שטען על כתובת אשתו שהיה עם הארץ ולא הבין כשקרא החזן הכתובה והתנאים, אין שומעין לו" והוסיף הרמ"א "והוא הדין בשאר דקדוקים שיש לדקדק מן השטר ולא אמרינן דהאי גברא לא דקדק כל כך, וכמו שיתבאר בסמוך (ב"י בשם ריב"ש סימן ת"פ) ובהמשך סעיף ט"ו: "מדקדקין לשון השטר ודנין ע"פ אותו דקדוק ולא אמרינן דהאי גברא לא גמיר כולי האי והיה סבור שהדין היה בענין כך ומפני כך כתב אותו לשון".

וכתב הש"ך ס"ק יח' "אין שומעין לו ואפילו ידוע שאינו מבין לשון השטר מתחייב היה בכך כיוון שקיבל על עצמו ושתק". ובסמ"ע סימן מה סעיף ג' סק"ה ציין שמדובר על שטר בחתימת ידו של הטוען והביא שם בפת"ש סק"ו בעניין טענת הקהל שאומרים שלא התחייבו אלא על ג' שנים והרב טוען שהתחייבו לעולם ובשטר שכתב הרב בכתב ידו כתוב שהם התחייבו לעולם והם טוענים שנעשה הדבר ללא ידיעתם וחתמו ללא קריאה בשטר ופסק שאין בטענתם ממש. ובסמ"ע העיר דלא רק שלא טוענים בית דין עבורו שלא דקדק בשטר אלא אף אם טען כן, אין מקבלים טענה זו.

וביאר הגר"א שמקור דין זה במסכת ב"ב קל"ח ע"ב "ושכיב מרע שאמר תנו מאתיים זו לפלוגי בע"ח כראוי לא נוטלי ונוטל את חובו, לא אמר בחובו נוטלן בחובו וכו' מני ר"ע הא

דדייק לישנא יתירא וכו' אלמא כיון דלא צריך וקאמר לטפויי מילתא קאתי וכתב רשב"ם דאף לרבנן דינא הכי.

נלמד מכאן חובתם של בעלי השטר לדקדק בלשון השטר ובחובות המשתמעות ממנו ואם לא דקדק הרי מחל על זכויותיו.

והב"י הביא בסימן מ"ה תשובת הרמב"ן בשטר הודאה שנכתב בשפה זרה ללשון החותם ופסק "דמכל מקום מתחייב הוא בכל מה שכתוב בו, כיון שלא חשש לקרותו וסמך על הסופר שכל הסומך על נאמנות של אחרים הוא גומר בדעתו להתחייב בכל מה שיאמר".

הרי שיש חובה משפטית על חותם השטר ללבן כל משמעויות השטר ואם לא מילא התחייבות זו הרי שמחל על זכויותיו.

ומכאן נלמד לנידון דידן שהתובע בעצם חתימת ידו, למרות שלא ברר באופן מדוקדק הרמזים של אפשרות להפסד גורף בתיק ההשקעות, גילה בדעתו שהנתבע נאמן עליו וסמך בשתי ידיו על שיקול דעתו המקצועית. ומסתבר שהדבר נבע מהפגישות הממושכות שקדמו לשטר ובהם פירט הנתבע באר היטב משמעות של עיסקה זו וסבר התובע וקיבל.

יתרה מכך, לטענת התובע לא בירר עם אנשים נוספים משמעות עסקה זו, הרי בכך מגלה דעתו על האמון שנתן בנתבע ועל כך שגמר בדעתו "להתחייב בכל מה שיאמר" כלשון הרמב"ן.

גם המשך התנהגותו מעידה על עקביות – למרות ההפסדים לא עלה בדעתו לחסום את תיק ההשקעות ולמנוע הפסדים נוספים, משום שנתן אמון בנתבע. וללא ספק אם היה לו שמץ של אי אמון בהתנהלות הנתבע או בשקיפותו היה ממחר להציל את כספו הנותר. אמון זה מחזק את דברי הגמרא והראשונים שעל אדם לקבל את כל המשמעות של שטר שחתם עליו, למרות שלא עלו בדעתו כל משמעויותיו, מעצם זה שנתן אמון בצד השני.

ומצאנו בסוגיא בכתובות, דף מז' שנחלקו ראב"ע וחכמים בגבית כתובה בנתארמלה או נתגרשה מן האירוסין שלחכמים גובה הכל ולראב"ע גובה רק מאתיים דלא כתב לה כל התוספות אלא על מנת לכונסה. והקשה בתוס' ד"ה אלא: "אין לתמוה בסברה זאת דבכמה מקומות בש"ס מצינו כן וא"ת אם כן כל אדם הלוקח פרה מחברו ונטרפה או מתה אגן סהדי שלא על מנת כן לקחה וי"ל דהתם אגן סברי שבאותו ספק היה רוצה להכנס. ואפילו אומר לו אם תיטרף יש לך לקבל הפסד היה לוקחה, אבל הכא לא כתב כלל כי ע"מ לכונסה ואין דעתו כלל להכניס עצמו בספק".

מכאן נלמד דיש אגן סהדי כשאדם נכנס להשקעה בבורסת מט"ח, הוא לוקח סיכונים ע"מ לאפשר לו רווחים ובודאי סבר וקיבל.

מסקנה:

אין לקבל את טענת התובע שאי מודעות למשמעות החוזה ולדיקדוקו מקנה לו זכות לפיצוי.

האם ניתן להחיל בנידון דידן דינא דמלכותא?

- ב. התובע המציא לבית הדין פסק מבית המשפט הנוקט בשלושה פרמטרים כדי להוכיח עוולת חיבוץ:
1. רכיב שליטה (כגון ייפוי כוח).
 2. פעילות חריגה בתיק.
 3. רכיב הנפשי: "יש להוכיח כי מנהל התיקים פעל בכוונה להונות או פעל בפזיזות תוך התעלמות מטובת הלקוח".

ראשית יש לדון האם בתי הדין נזקקין לפסיקות של בית המשפט. נקטינן כדעת שמואל במסכת ב"ב דף נד עב ועוד דדינא דמלכותא דינא. ופסק הש"ך סימן שגן סק"י "הוכחתי סימן ע"ג סי"ד בריכות דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא שהוא נגד דין תורתנו מ"מ דנין הכא שפיר דיש ביד הדור לתקן תקנות" וְהוסיף דבריו בכמה מקומות שלא אמרו דדמ"ד במקרה וסותר להלכות א"כ תואם את רוח המוסר והיראה או שהוא תקנה שהסכימו לה חכמים.

וכן נראה בעניינינו שפסיקה זו תואמת את יושר הסברא ואת עשית הטוב והישר וראוי להכנס לדין מלכות שהוא דין, מאידך נקט הרשב"א בתשובתו (הובאה בחו"מ סימן כו), שיש להבחין בין משפטי המלוכה לבין דיני הערכאות, בעקבותיו פסק מהרי"ז עניל (שו"ת סימן ד) שאין כלל דינא דמלכותא לפסיקות הערכאות.

אולם החוק הישראלי עצמו קובע כי לפרשנות ותקדימי בית המשפט העליון יש מעמד של חוק וממילא הוא בכלל דינא דמלכותא, אולם מצאנו בין שופטי בית משפט העליון שעשו סייגים על פרשנותם ותקדימיהם וראו עוד בפרטות כתר כרך א' עמ' 103-105 בהערות.

על כן הדבר צריך להישקל ולהיבדק כל פסק לגופו וכל פרשנות לגופא.

ובנידון דידן לא נזקקנו ללבן את הדבר עד תום, מפני שאף פרשנות זו לא מעניקה סיעתא וסעד לתובע, היות ופסק דין זה עוסק בבורסת המניות שאופן פעולתה אחר. בנוסף לגבי כונת הונאה או פזיזות במקרה דנן גם התובע הסכים שלא היה כך. ממילא אין עילה הלכתית לתביעה על סמך פסק ערכאה הנ"ל.

והיות שכבר קיבל על עצמו הנתבע כמה סייגים להבא בגודל התיק ובגודל נטילת הסיכון הרי שגם מהבחינה המוסרית הדברים יצאו מתוקנים.

מסקנה:

כיוון שהתובע לא טען לרשלנות הנתבע, גם ניהול תיק השקעות זה היה כמנהג המקובל אצל האחרים, ומכיוון שחתם התובע על חוזה המבהיר את הסיכונים הכרוכים בעסקה שכזו, הרי סבר וקיבל את כל האפשרויות המקובלות בהשקעה מסוג זה, כולל מחיקת הקרן באופן מוחלט.

ולכן אין עילה לתביעה.

דברים אלו נכתבו תוך כדי עיון וליבון ומקווים אנו ששני הצדדים יבינו את רוח הדברים.

בית הדין השתכנע כי התביעה הוגשה בתום לב ולא היתה בגדר תביעה קנטרנית, והיות שהעברת הדין להכרעת בית הדין נעשתה בהסכמת שני הצדדים- ישאו שניהם במשותף באגרת בית הדין- 100 ₪ לכל אחד.

וזאת למודעי כי מדובר בפסק דין ביניים

הרב איתן זן-בר

הרב אהרן כץ

הרב שלמה אישון, אב"ד